

Crna Gora
Ministarstvo ekonomije
Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća

**IZVJEŠTAJ
O REALIZACIJI AKCIONOG PLANA ZA 2015. GODINU**

***STRATEGIJA RAZVOJA ŽENSKOG PREDUZETNIŠTVA U CRNOJ GORI
2015-2020***

Podgorica, 2015.

UVOD

Crna Gora se kao kandidat za članstvo u EU priprema za učešće na jedinstvenom EU tržištu izgradnjom svojih kapaciteta u okviru odrednica razvoja Evropske unije do 2020. godine: pametan rast, održivi rast i inkluzivni rast. Za male zemlje, kao što je Crna Gora, odrednice pametnog i inkluzivnog rasta imaju posebno značenje - u tom kontekstu aktivnosti koje doprinose aktivaciji svih ljudskih resursa, bez obzira na rodost, geografsku rasprostranjenost ili starost, imaju prioritarno značenje.

Crnu Goru, kao i većinu zemalja, karakteriše ženski paradoks – žene čine većinu u stanovništvu (50,6% prema popisu stanovništva iz 2011. godine), ali manjinu u pristupu prilikama (posmatrano kroz pokretanje poslovnih poduhvata, zapošljavanje, učešće u vlasništvu nad poslovnim subjektima, u upravljačkoj funkciji u preduzećima i u političkom angažovanju). To potvrđuju brojna istraživanja sprovedena u periodu 2011.-2015. godine.

Duboko ukorijenjeni patrijarhalni stavovi muškaraca, ali i žena u Crnoj Gori, i dalje predstavljaju značajnu barijeru za razvoj ženskog preduzetništva. Rodna neravnopravnost se ispoljava kroz nedovoljnu političku participaciju žena, postojanje tzv. „staklenog plafona” i nizak nivo zastupljenosti žena na liderskim i pozicijama odlučivanja, ekonomsku nejednakost, feminizaciju određenih profesija, segregaciju obrazovnih profila, razliku po pitanju zarada (za poslove iste vrijednosti) i vlasništva nad imovinom, te neravnopravnu podjelu obaveza u porodici. U Crnoj Gori postoji dobar zakonodavni okvir i mogućnosti za preduzimanje mjera i aktivnosti na eliminaciji diskriminacije i postizanju rodne ravnopravnosti kako na državnom nivou (Ustav, Zakon o rodnoj ravnopravnosti) tako i na lokalnom nivou. Jedno od najvažnijih oprjedijeljenja na nacionalnom nivou je poboljšanje ekonomskog položaja žena, kako je i navedeno u Planu aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti 2013-2017. Nacionalna strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa, takođe ističe neophodnost smanjenja stope nezaposlenosti žena i uvođenje podsticajnih mjera za razvoj ženskog preduzetništva. U praksi postoji problem nedovoljnog korišćenja zakonskih rješenja ali i zbog potrebe mijenjanja određenih uslova za pokretanje ženskog biznisa. Takođe je neophodno prevazići određene stereotipe u društvu.

Vlada Crne Gore je na sjednici od 25.06.2015. usvojila Strategiju razvoja ženskog preduzetništva u Crnoj Gori 2015.-2020. , Okvirni Akcioni plan za sprovođenje Strategije razvoja ženskog preduzetništva u Crnoj Gori 2015-2020. i Akcioni plan za sprovođenje Strategije razvoja ženskog preduzetništva u Crnoj Gori 2015-2020 za 2015.god. Koordinaciju i sprovođenje Akcionog plana, po zaključku Vlade CG, realizuje Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća. Shodno zaključku Vlade Crne Gore br. 08-1523 od 25. juna 2015, Direkcija za razvoj MSP je koordinirala procesom izrade godišnjeg izvještaja za 2015. godinu i samim tim utvrđivanju stepena realizacije planiranih mjera od strane institucija koje realizuju projekte i aktivnosti kojima se doprinosi razvoju ženskog preduzetništva u Crnoj Gori.

1. OSTVARENI REZULTATI REALIZACIJE AKCIONOG PLANA ZA 2015.GOD. STRATEGIJE RAZVOJA ŽENSKOG PREDUZETNIŠTVA 2015-2020.

U cilju potpunijeg praćenja implementacije Strategije razvoja ženskog preduzetništva kroz realizaciju zadataka i aktivnosti Strategije, na godišnjem nivou se pripremaju i usvajaju akcioni planovi i izvještaji o njihovoj realizaciji.

U skladu sa Strategijom razvoja ženskog preduzetništva 2015-2020., za 2015. godinu su planirane aktivnosti na daljem unapređenju u okviru 4 definisana strateška cilja:

- KREIRANJE POVOLJNOG POSLOVNOG AMBIJENTA ZA RAZVOJ ŽENSKOG PREDUZETNIŠTVA
- BOLJI PRISTUP FINANSIJAMA
- OBEZBJEĐENJE POTREBNIH ZNANJA I VJEŠTINA
- PROMOCIJU, UMREŽAVANJE I ZAGOVARANJE INTERESA ŽENA PREUZETNICA

Prikaz realizacije definisanih aktivnosti Akcionog plana za 2013.god.Strategije za podsticanje konkurentnosti na mikro nivou predstavljen je u ovom poglavlju kroz nabrojavanje i opisivanje aktivnosti koje se realizuju u kontinuitetu i tako treba da bude i u narednom periodu.

Strateški cilj 1: KREIRANJE POVOLJNOG POSLOVNOG AMBIJENTA ZA RAZVOJ ŽENSKOG PREDUZETNIŠTVA

Tokom 2015.godine, prioriteti u sprovođenju Strategije imali za fokus mapiranje raspoloživih resursa, i podizanje svijesti u javnosti o važnosti podsticanja ženskog preduzetništva kao i razmatranje mogućnosti za obezbjeđenje dodatnih finansijskih sredstava i mogućnosti za uvođenje poreskih olakšica za žene u narednim godinama realizacije Strategije.

Što se tice unaprijeđenja poslovnog ambijenta za razvoj MSP uopšte tokom 2015.god unaprijeđene su procedure za izdavanja građevinske dozvole i rokovi praksi značajno smanjeni. Tokom 2015. Sedamnaest opština donijelo odluku o naknadama za komunalno opremanje građevinskog zemljišta. Prema podacima iz posljednjeg Izvještaja Svjetske banke o lakoći poslovanja indikator »izdavanje građevinskih dozvola«, Doing Business 2016, Crna Gora je, napredovala za 11 mjesta, sa rangom na 91. mjestu od ukupno 189. U 2015. godini, je donijet Pravilnik o bližoj sadržini i načinu vođenja Centralnog registra planske dokumentacije, formiran je Centralni registar planske dokumentacije u kojem su unijeti svi važeći planski dokumenti, jedan dio je skeniran, dok je drugi dio unijet u vektorskom obliku i isti će se iskoristiti za formiranje geoportala. Kada je u pitanju registracija preduzeća u Poreskoj upravi, unaprijeđena su softverska rješenja sa ciljem omogućavanja pune on line registracije preduzeća, kao širenja mogućnosti za registraciju na 8 područnih jedinica PU. Unapređenje poslovnog okruženja podrazumijeva kreiranje poslovnog ambijenta shodno kapacitetima i potrebama malih i srednjih preduzeća pa iako ove aktivnosti nijesu namijenjene direktno ženama, unapređenje poslovnog ambijenta uopšte ima veliki uticaj i na preduzeća u vlasništvu žena.

Uz adekvatan regulatorni okvir (na nacionalnom i lokalnom nivou), neophodno je unapređenje institucionalne infrastrukture koja će moći da u potpunosti obezbijedi pružanje svih neophodnih vidova nefinansijske podrške, mentorskih i savjetodavnih usluga i pružanja poslovnih informacija ženama preduzetnicama, od start-up do rastućih razvojnih faza njihovih preduzetničkih poduhvata. U toku 2015. god kroz projekat "Uspostavljanje i promocija mentoring usluga za mala i srednja preduzeća u zemljama Zapadnog Balkana-Srbiji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori" 28 preduzeća primilo mentoring usluge od čega 10 žena, takođe u okviru EU projekta Lakeroutes koji su realizovali UPCG, Direkcija za razvoj MSP i ZZZCG realizovan je program mentorstva žena preduzetnica iz centralnog i južnog regiona (pogranični region CG-Albanija).

Posebno je značajno u početnoj fazi omogućiti ženama lakši pristup poslovnom prostoru, obezbijediti podršku u pronalaženju potrebnih ljudskih resursa, pa je stoga od velike važnosti i otvaranje Biznis centra Podgorica, koji je otvorio Biro za ekonomsku saradnju i podršku biznis zajednice Glavnog grada. Značajno je naglasiti da je Biznis centar kroz potpisivanje sporazuma o saradnji sa Udruženjem preduzetnica i Asocijacijom poslovnih žena omogućio preduzetnicama besplatne savjetodavne i računovodstvene usluge u prvim godinama poslovanja.

Tokom kampanje "Bez barijera. Da posao ne stoji!" koja predstavlja dio projekta „Uprava po mjeri građana i biznisa“ koji sprovode Ministarstvo finansija, UPCG i UNDP u Crnoj Gori privrednici/ce iz svih krajeva Crne Gore su ukazivali na barijere sa kojima se suočavaju u svakodnevnom poslovanju i predlagali rješenja za unapređenje poslovnog ambijenta (putem portala www.bezbarijera.me, u direktnoj komunikaciji sa UPCG, učešćem na okruglim stolovima...). Rezultat navedenog je Izvještaj o biznis barijerama identifikovanim tokom javnog dijaloga (kreiran od strane nosilaca kampanje), a koji je potom upućen na razmatranje Savjetu za unapređenje poslovnog ambijenta, regulatornih i strukturnih reformi. Savjet će, u saradnji sa Vladom Crne Gore, u okvirima svojih nadležnosti, preporučiti realizaciju adekvatnih mjera.

Neophodno je da ubuduće rad svih regulatornih tijela i institucija i dalje bude usmjeren ka otklanjanju administrativnih prepreka i smanjenju troškova koje pozitivni propisi stvaraju privredi. Pri tom, posebno je važno

voditi računa o efektima primjene propisa na poslovanje malih preduzeća koja su u vlasništvu žena. Uspješna regulatorna reforma podrazumijeva i uspješnu primjenu donijetih propisa. U tom smislu, neophodno je primijeniti načelo "misliti pre svega o malima" koje Evropska Unija primjenjuje i preporučuje njegovu primjenu u zemljama članicama prilikom pripreme i izmjene propisa.

OSTVARENI EFEKTI

- Omogućen sveobuhvatan pregled i analiza propisa i administrativnih postupaka i izmjena dijela istih
- Unaprijeđen poslovni ambijent, Crna Gora i ostvaren napredak na listi Svjetske banke čemu je doprinio i napredak u indikatoru "izdavanje građevinske dozvole".
- Pojednostavljenje postupka kroz online podnošenje prijave za registovanje novih preduzeća
- Omogućen lakši pristup savjetodavnim uslugama i poslovnom prostoru

Strateški cilj 2: BOLJI PRISTUP FINANSIJAMA

Sektor MSP svoje poslovne aktivnosti najvećim dijelom finansira iz sopstvenih izvora, a kod eksternih izvora je većinom okrenut formalnim izvorima finansiranja u kojima dominira bankarski sektor, kroz komercijalne kreditne aranžmane i malo učešće lizing kuća. Imajući u vidu uslove kreditnih aranžmana kod banaka, kao i trenutni nivo saradnje sa MSP sektorom, može se zaključiti da je dostupnost i prihvatljivost raspoloživih kredita na nižem nivou u odnosu na potrebe i kapacitete MSP. Zahtjevi banaka za kolateralom, koji su uobičajeni prilikom uzimanja kredita, pogotovo u vidu hipoteke, predstavljaju veliku barijeru za žene preduzetnice, zato što se u praksi vrlo rijetko lična imovina vodi na njih a češće na supružnika, tako da žene nemaju mogućnost da obezbijede kolateral neophodan za podizanje kredita. Visoke kamatne stope i komplikovane procedure provjere i odobravanja zahtjeva za kredit čini da se MSP okreću ka malim kreditima, namijenjenim održavanju tekuće likvidnosti.

Aktivnostima koje realizuju, i Zavod za zapošljavanje Crne Gore (ZZZCG) i Investiciono- razvojni fond Crne Gore (IRFCG) pokušavaju da prošire ponudu kako bi zadovoljili potrebe preduzetnica da započnu i razvijaju svoje biznise. Na tom planu je potrebno dalje unapređenje postojećih, kao i razvoj novih instrumenata koji će omogućiti preduzetnicama da lakše finansiraju svoje preduzetničke poduhvate.

- ZZZCG 2015.godini je preduzetnicama odobrio je 17 kredita, za otvaranje 20 novih radnih mjesta, u iznosu od 100.000€.
- IRFCG kreirao posebne Kreditne linije i uslove za preduzetnice, sa posebnim osvrtom na žene u ruralnim oblastima

OSTVARENI EFEKTI

- Povećan je broj preduzeća čiji su osnivači žene, poboljšani uslovi MSP za pristup finansijama od strane žena, i preduslovi za olakšan pristup kreditima posebno za preduzeća čije su vlasnice žene, a koja nemaju kolateral, promocija žena u biznisu
- Finansijska podrška MSP u vidu kredita je u većem obimu u odnosu na prethodnu godinu, kako po broju tako i po vrijednosti odobrenih sredstava. Realizacijom ove finansijske podrške postiglo se ne samo zapošljavanje radne snage već se privrednicama omogućilo finansiranje novog investicionog ciklusa po izuzetno povoljnim uslovima. Takođe, stimulisane su i opštine sjevernog regiona i manje razvijene opštine za razvoj sopstvenog biznisa, čime se uticalo na smanjenje regionalnih razlika u Crnoj Gori.

Strateški cilj 3: OBEZBJEĐENJE POTREBNIH ZNANJA I VJEŠTINA

Preduzetnici u Crnoj Gori ne raspolažu savremenim znanjima za vođenje sopstvenog biznisa, kako u pripremnim fazama, tako i kasnije - tokom upravljanja u razvojnim fazama preduzeća. Nedostatka adekvatnog znanja za preduzetništvo su uglavnom svjesne i žene, na što upućuju i rezultati pojedinih istraživanja. Veliki broj preduzetnica smatra da im je potrebna dodatna obuka kako bi pokrenule posao, dok velika većina vjeruje da im je neophodno stalno usavršavanje i dodatno obrazovanje. Kao jedan od glavnih uzročnika ovakvog stanja prepoznaje se sistem

obrazovanja koji nije u skladu sa potrebama privrede. Uvođenje preduzetništva u obrazovni sistem rezultat je procesa reforme obrazovanja koji se sprovodi poslednjih godina.

Preduzetničko učenje u osnovnim školama omogućeno je izradom međupredmetne oblasti Preduzetničko učenje, kao i izbornog predmeta Preduzetništvo u **osmom razredu**. Nastavni predmet Preduzetništvo, kao izborni, uveden je u opšte srednje obrazovanje, a u srednjim stručnim školama kao redovni stručno-teorijski ili kao izborni predmet. U decembru mjesecu Vlada Crne Gore je usvojila Strategiju za cjeloživotno preduzetničko učenje (2015 – 2019. godine). Ova strategija predstavlja novinu u odnosu na prethodnu zato što definiše uvođenje preduzetničkog učenja u gimnazijsko obrazovanje i u predškolsko vaspitanje i obrazovanje.

Istovremeno, različiti vidovi obuka i treninga pomažu potencijalnim i postojećim preduzetnicima/ama da steknu potrebna znanja i vještine kako bi unaprijedili svoj biznis.

Mentoring program i specijalističke obuke predstavljaju podršku preduzetnicima/ama u prvim godinama poslovanja i imaju za cilj unaprjeđenje poslovanja (dijagnoza stanja biznisa, akcioni plan za rješavanje problema kroz konsultantski rad, stručne savjete, informacije) i sticanje posebnih preduzetničkih znanja.

Pored obuka, značajno mjesto zauzimaju specijalizovane savjetodavne usluge, koje nisu potrebne samo u start up fazi, već i u kasnijem periodu poslovanja preduzeća. One su značajne posebno u firmama koje su suočene sa manjkom potrebne ekspertize u okviru svoje firme. Angažovanje spoljnih konsultanata često predstavlja ključni iskorak ka daljem rastu i razvoju preduzeća. Ovo je izuzetno značajno za žene preduzetnice, s obzirom na ne baš čestu praksu da žene imaju pristup ovakvim nefinansijskim oblicima podrške.

Kreirani trening moduli u okviru SEECCEL-ovog projekta. Trening moduli su kategorisani u tri grupe u odnosu na potrebe žena u biznisu: 1. Marketing i brendiranje; 2. Finansije; 3. Liderstvo i motivacija. U okviru istog projekta snimljeni filmovi o uspješnim preduzetnicama iz devet zemalja, učesnica projekta. Realizovani programi preko međunarodnih asocijacija privrede.

U cilju stimulisanja kreativnosti, afirmacije preduzetništva i otvaranja novih radnih mjesta, Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća u saradnji sa IRFCG, započela je sprovođenje aktivnosti u okviru program a “PODRŠKA RAZVOJU PREDUZETNIŠTVA” namijenjen licima koji planiraju da otpočnu sopstveni biznis ili da unaprijede postojeće poslovanje. U okviru ovog programa obezbijedena su kreditna sredstva po povoljnim uslovima namijenjena ženama i mladima.

U cilju jačanja konkurentnosti preduzeća u vlasništvu žena organizovali su se brojni edukativni seminari u cilju osposobljavanja menadžmenta firmi za potpunije razumijevanje i primjenu metoda i mehanizama koje nužno iziskuje savremeno poslovanje:

- Preko 200 žena prošlo je kroz razne trening programe dizajnirane za postojeće i potencijalne preduzetnice, koje su organizovale Direkcija za razvoj MSP , UPCG, PKCG i dr.
- Za 15 preduzetnica su organizovane mentorske usluge

OSTVARENI EFEKTI

- Poboljšana ponuda treninga za preduzetnice
- Podignut nivo znanja o temama koje su obrađivane, a od značaja su za poslovanje preduzetnica
- Unaprijeđeno znanje MSP u više oblasti neophodnih za poslovanje
- Poboljšana ponuda konsalting usluga i obuka za sticanje različitih znanja i vještina
- Veći stepen informisanosti i znanja o temama koje su bile obrađivane, doprinos cjeloživotnom učenju na nacionalnom nivou, proširen set usluga za članove

Strateški cilj 4: PROMOCIJA, UMREŽAVANJE I ZAGOVARANJE INTERESA ŽENA PREUZETNICA

Promocija ženskog preduzetništva predstavlja, možda, najznačajniji prioritet u ovoj fazi razvoja u Crnoj Gori. Ovaj prioritet je usmjeren ne samo na žene preuzetnice, već mnogo više na kreatore relevantnih politika i društvo u cjelini. Promjenom svijesti o značaju i ulozi ženskog preduzetništva, potencijalima i potrebama, uz pozitivnu diskriminaciju, moguće je očekivati da se kreira kritična masa i okupe neophodni ljudski i finansijski resursi koji će obezbijediti potrebne promjene i postavljanje ženskog preduzetništva u središte ekonomskog razvoja. U tom kontekstu, udruživanje žena preduzetnica i uspostavljanje procesa zagovaranja njihovih interesa („advocacy“) pred javnim sektorom od strateške je važnosti.

Poslovne žene - preduzetnice i menadžerke, sve više prepoznaju potrebu za međusobnim umrežavanjem i tješnjom saradnjom. Za razliku od muškaraca za koje se vjeruje da značajan broj poslovnih kontakata i dogovora ostvaruju

u međusobnim neformalnim druženjima, postojanje formalnih udruženja, na izvjestan način, predstavlja model za podsticanje saradnje i jačanje veza među ženama. Osim interesnog udruživanja, neophodno je podsticanje žena da se poslovno udružuju u klastere i lance vrijednosti.

U toku 2015. u Crnoj Gori je organizovan veliki broj okruglih stolova i promotivnih događaja od strane različitih institucija i informacija koji su imali za temu žensko preduzetništvo, neki od njih su:

- Okrugli sto "Žensko preduzetništvo – ekonomski potencijal budućnosti"
- Okrugli sto „Žensko preduzetništvo – primjeri dobre prakse“ - 03.07.2015
- Okrugli sto „Nove perspektive razvoja ženskog preduzetništva – biznis bez granica i barijera“
- Završna prezentacija regionalnog projekta Žensko preduzetništvo motor za stvaranje radnih mjesta u JIE

Predstavnice Direkcije, UPCG, PKCG, APŽ, Udruženja preduzetnica i drugih institucija/organizacija su aktivno učestvovali u radu većeg broja domaćih i međunarodnih skupova na temu razvoja ženskog preduzetništva ("Budućnost ženskog preduzetništva u Jugoistočnoj Europi 2015. – 2020." Opatija, „Reflektovanje globalnih promjena: Žene u biznisu i menadžmentu“ London, „Snaga zene“ –Sarajevo; XVIII Cetinjski parlamentarni forum "Žene u biznisu" Cetinje, XX Kongresu žena, u Ankari itd) na kojima je Crna Gora predstavljena kao primjer dobre prakse u regionu.

Promovisani filmovi o uspješnim ženama u biznisu u Crnoj Gori, koji su snimljeni u martu u Zagrebu u okviru projekta SEECCEL-a. Urađen reprint leaflet-a na našem i engleskom jeziku i rollup APŽ.

Od početka 2015. godine, na prvom programu TV Crne Gore prikazuje se novi serijal TV emisija pod nazivom „Biznis info“, kreiran u saradnji UPCG i RTCG. Jednom mjesečno, sadržaj emisije "Biznis info" se bavi tematikom žena u biznisu i menadžmentu, s posebnim akcentom na promociju ženskog preduzetništva (intervjui sa uspješnim ženama preduzeticama i ženama menadžerkama, kao i sa predstavnicama/cima javnog, privatnog i civilnog sektora koji svojim institucionalnim djelovanjem pružaju podršku procesima ekonomskog osnaživanja žena i razvoja ženskog biznisa u CG).

OSTVARENI EFEKTI

- Poboľšan položaj i promocija žena u biznisu
- Unaprijeđena poslovna saradnja na lokalnom, regionalnom i međunarodnom planu. Uspješno promovisanje članice APŽ i njihovi biznisi.
- Kreiran dobar alat za lobiranje i zastupanje interesa članica, doprinos razvoju preduzetništva

3. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Ocjena realizacije aktivnosti Strategije razvoja ženskog preduzetništva u 2015, godini, po strateškim ciljevima:

<p>Strateški cilj 1: Kreiranje povoljnog poslovnog ambijenta za razvoj ženskog preduzetništva</p> <p>Ostvareni efekti su u velikoj mjeri u skladu sa planiranim posebno u dijelu unaprijeđenja ambijenta za poslovanje (izdavanja građevinskih dozvola, boljih mogućnosti za <i>on line</i> registraciju, stvaranje sistemskih preduslova za izvršenje ugovora, jačanje kreditnog registra, jednostavnije izmirivanje poreza, itd). Potpisivanje sporazuma o saradnji Biznis centra Podgorica sa Udruženjem preduzetnica i Asocijacijom poslovnih žena omogućene su preduzeticama besplatne savjetodavne i računovodstvene usluge i pristup poslovnom prostoru.</p>	<p>Strateški cilj 2: Bolji pristup finansijama</p> <p>Ostvareni efekti su u najvećoj mjeri iznad planiranih, Finansijska podrška MSP u vidu kredita je u većem obimu u odnosu na prethodnu godinu, kako po broju tako i po vrijednosti odobrenih sredstava. IRFCG uspostavio dvije kreditne linije sa povoljnom kamatnom stopom isključivo za preduzeća u većinskom ženskom vlasništvu</p>
<p>Strateški cilj 3: Obezbjedenje potrebnih znanja i vještina</p> <p>Ostvareni efekti su u najvećem dijelu u skladu sa planiranim u oblasti potrebnih znanja i vještina, uvođenja preduzetništva kao ključne kompetencije na svim nivoima obrazovanja i stvaranje uslova za nastavak cjeloživotnog</p>	<p>Strateški cilj 4: Promocija, umrežavanje i zagovaranje interesa žena preduzetnica</p> <p>Ostvareni efekti su u najvećoj mjeri iznad planiranih, učešćem na velikom broju međunarodnih i lokalnih konferencija, okruglih stolova i promotivnih događaja predstavnika</p>

preduzetničkog učenja na sistemski način, informisanosti za nastup na tržištima regiona i EU.	institucija/organizacija iz CG povećana je informisanost i podignuta svijest o važnosti ženskog preduzetništva. Uspostavljanje TV emisije na RTCG koja se bavi tematikom žena u biznisu i menadžmentu, s posebnim akcentom na promociju ženskog preduzetništva od velikog je značaja za razvoja ženskog biznisa i podrška je procesima ekonomskog osnaživanja žena. Takođe unaprijeđena je i poslovna saradnja na lokalnom, regionalnom i međunarodnom planu.
---	---

Prikaz realizacije definisanih prioriteta upućuju na zaključak da je u izvještajnom periodu rađeno na velikom broju aktivnosti i da je napravljen zadovoljavajući efekat na unaprijeđenje podrške ženama preduzeticama. Važno je napomenuti da u 2015.god. nije bilo obezbjeđeno dovoljno sredstava za realizaciju mjera i aktivnosti koje doprinose jačanje ženskog preduzetništva.

Preporuke:

Nalazi i preporuke ovog Izvještaja, čine osnov za sprovođenje daljih aktivnosti na polju podsticanja razvoja ženskog preduzetništva u Crnoj Gori. U razmatranje takođe treba uzeti u obzir i SBA Izvještaj o ostvarenom napretku u ovoj oblasti. U koncipiranju preporuka za naredni period korišćeni su sljedeći kriterijumi:

- Nivo ostvarenja Akcionog plana za 2015.god. Strategije za podsticanje konkurentnosti na mikro nivou
- Preporuke SBA dokumenta o ostvarenom napretku u ovoj oblasti

Generalna preporuka se odnosi na:

- dalje unaprjeđenje poslovnog ambijenta za MSP,
- dalje unaprjeđenje finansijske podrške,
- dalje unaprjeđenje potrebnih znanja i vještina
- dalje unaprjeđenje promocije i umrežavanja

Posebno izdvajaju preporuke za realizaciju sljedećih mjera:

- unaprjeđenje pristupa finansijama, posebno imajući u vidu proširenje sistema garantnih šema, što je od posebnog značaja za žene u biznisu,
- unaprjeđenje postupka dobijanja dozvola za poslovanje MSP,
- pružanje usluga podrške biznisu i poslovnog savjetovanja kroz reorganizaciju i jačanje poslovne infrastrukture (biznis centara i inkubatora),
- pružanja sveobuhvatnih informacija za osnivanje i poslovanje MSP putem on line MSP portala,
- unaprjeđenje statističkog praćenja indikatora MSP prema polu (broj MSP, zaposlenost, učešće MSP u izvozu, učešće MSP u BDP, prometu, investicijama i profitabilnosti),
- unaprjeđenje nefinansijske podrške početnicima u biznisu (informacije, savjeti, treninzi, konsalting, mentoring, itd).

Da bi se ostvarili svi preduslovi za razvoj ženskog preduzetništva potrebno je obezbijediti kako finansijsku, tako i nefinansijsku podršku. Jedan od najvažnijih zadataka za ekonomiju Crne Gore predstavlja rješavanje problema nezaposlenosti. Upravo sektor MSP predstavlja značajnu šansu za otvaranje novih radnih mjesta. Imajući u vidu da se Crna Gora suočava sa problemom nedostatka projekata u oblasti nefinansijske podrške, od posebnog je značaja pružanje podrške početnicima u biznisu, obezbijedjivanje stručnih znanja, obuka i treninga, koji će im pomoći da definišu svoju biznis ideju, da otvore novo preduzeće i unaprijede svoje kapacitete za dalji rast i razvoj. Neophodno je pružiti nefinansijsku podršku i postojećim preduzećima u njihovim naporima za dalji razvoj i rast, unaprjeđenje kapaciteta, jačanje menadžmenta i izlazak na nova tržišta, itd.

Stoga je generalna preporuka da je neophodno izdvojiti veća sredstva za pružanje mjera nefinansijske podrške, kako bi se Crna Gora na efikasniji način mogla prilagoditi EU u procesu pridruživanja i ispuniti obaveze iz Poglavlja 20. Preduzetništvo i industrijska politika, Programa pristupanja Crne Gore EU 2014-2018, Plana aktivnosti na ispunjavanju preporuka iz Izvještaja EK o napretku Crne Gore za 2015, preporuke Small Business Acta- SBA.

Crna Gora
Ministarstvo ekonomije
Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća

**Izveštaj o realizaciji Akcionog plana Strategije razvoja ženskog preduzetništva
Crne Gore 2015-2020 za 2015.god.**

**STRATEŠKI PRIORITET 1. KREIRANJE POVOLJNOG POSLOVNOG AMBIJENTA ZA RAZVOJ ŽENSKOG
PREDUZETNIŠTVA**

	Planirane aktivnosti	Očekivani rezultati	Indikatori ostvarenosti Izvori verifikacije	Realizovane aktivnosti	Ocjena ostvarenih rezultata
Mjera: M0 – Uspostavljanje međuresornog tela za koordinaciju i praćenje implementacije Strategije ženskog preduzetništva					
1.0.1.	Identifikacija i analiza rada postojećih relevantnih koordinacionih tijela i kreiranje predloga implementacione strukture Strategije ženskog preduzetništva	Definisan predlog međuresornog tijela za implementaciju Strategije ženskog preduzetništva	Predlog za uspostavljanje međuresornog tijela Analiza	Urađena analiza rada postojećih koordinacionih tijela i ocijenjeno da postojeća tijela (Kordinaciono tijelo strategije MSP i Komisija za PAPPR) za sada uspješno obavljaju tu f-ju	Uspješno
1.0.2.	Uspostavljeno i operativno Koordinaciono tijelo	Održavanje sjednica tela Organizovan rad i tromjesečno organizovanje sjednica	Odluka o osnivanju Zapisnici sa sjednica	Komisija za sprovođenje PAPPR – a održava redovne sastanke	Uspješno
Mjera: M1 – Analiza raspoloživih institucionalnih infrastrukturnih kapaciteta i realizovanih programa nefinansijske podrške MSP sa aspekta ušuća i uticaja na žene preduzetnice					
1.1.1.	Identifikacija i analiza kapaciteta raspoloživih za realizaciju programa podrške ženama preduzeticama na nacionalnom i lokalnom nivou	Urađena analiza sa predlogom za unaprjeđenje kapaciteta institucionalne infastrukture	Predlog unaprjeđenja institucionalne infastrukture Analiza Godišnji Izveštaji o realizaciji	UPCG je obavila planiranu analizu i kreirala predlog unaprjeđenja institucionalnih kapaciteta APŽ.	Uspješno
				Urađen Izveštaj o sprovođenju PAPRR-a za 2015. godinu – oblast 3.	Uspješno
Mjera: M3 – Pozitivnom diskriminacijom povećati učešće žena u programima podrške MSP u okviru realizacije svih relevantnih politika i planova i programa javnog sektora od nacionalnog do lokalnog nivoa					
1.3.4.	Finansijska podrška poljoprivrednih aktivnosti žena i finansiranje projekata gdje su nosioci žene sa sela	Veći broj žena preduzetnica u ruralnim područjima	Broj žena-preduzetnica u ruralnom području Odobrena kreditna sredstva ženama sa ruralnog područja Izveštaj MP RR	IRFCG kreirao posebne Kreditne linije i uslove za preduzetnice, sa posebnim osvrtom na žene u ruralnim oblastima	Uspješno

				ZZZCG 2015.godini pripadnicama ženskog pola odobrio je 17 kredita, za otvaranje 20 novih radnih mjesta, u iznosu od 100.000€.	
Mjera: M4 - Promocija preduzetništva i realizacija programa podrške namenjenih za samozapošljavanje žena (start-up)					
1.4.1.	Realizacija promotivnih aktivnosti u okviru javnog sektora i najšire javnosti o efektima realizovanih programa:	Realizovane aktivnosti promocije ženskog preduzetništva na sajmu u okviru projekta Lakeroutes, kao i broj obuke i promotivne aktivnosti.	Organizovan sajam Organizovane obuke Realizovane promotivne aktivnosti Izveštaji nadležnih institucija	U okviru EU projekta <i>Lakeroutes</i> , UPCG je organizovala promotivno/prodajni Sajam prekogranične saradnje Crne Gore i Albanije Takođe, u okviru istog projekta, UPCG je organizovala program obuke za žene preduzetnice U zajedničkoj organizaciji Direkcije, Udruženja preduzetnica CG i Jadranskog sajma organizovan "17. Sajam malih i srednjih preduzeća, poslovnih usluga i ženskog preduzetništva"	Uspješno
1.4.2.	Realizacija promotivnih aktivnosti u okviru najšire javnosti o efektima realizovanih programa	Učešće na međunarodnim konferencijama Saradnja sa TVCG za potrebe realizacije TV emisije „Biznis info“	Skupovi, radionice, okrugli stolovi	Efekte realizovanih programa promovisani na: - globalnoj konferenciji „Reflektovanje globalnih promjena: Žene u biznisu i menadžmentu“ u Londonu -XX Kongresu žena u Ankari - događajima realizovanim u okviru projekta "Žensko preduzetništvo - motor za stvaranje radnih mjesta u Jugoistočnoj Evropi" - konsultativnom sastanku EBRD o radnoj verziji Strategije za promociju rodne ravnopravnosti 2016-2021 u Istanbulu -“Women Empowerment through Business Member Organizations” u Torinu U okviru saradnje UPCG i TVCG za potrebe realizacije emisije „Biznis info“, jednom mjesečno je	Uspješno

				<p>prikazivan sadržaj namijenjen promociji ženskog biznisa i žena preduzetnica.</p> <p>U cilju promocije ukupnih aktivnosti koje su u CG realizovane od strane različitih aktera, UPCG je zaključke XVIII Cetinjskog parlamentarnog foruma "Žensko preduzetništvo" dostavila na adrese relevantnih institucija i organizacija u inostranstvu.</p>	
1.4.3.	Organizovati sajam ženskog preduzetništva	Veća vidljivost ženskog preduzetništva	Organizovan sajam	<p>Direkcija, Jadranski sajam i Udruženje preduzetnica CG su bili suorganizatori 17. Sajma MSP, poslovnih usluga i ženskog preduzetništva u Budvi dok su članice UPCG i APŽ aktivno učestvovala na istomU okviru projekta <i>Lakeroutes</i> čiji je nosioc u CG, UPCG je 06. 06. 2015. god organizovala promotivno/prodajni SaJam prekogranične saradnje Crne Gore i Albanije (Delta City, Podgorica) čije su učesnice bile i žene preduzetnice iz navedenog pograničnog regiona.</p>	Uspješno
1.4.4.	Podsticati diversifikacije ruralnih ekonomija i razvoj starih zanata, izrada suvenira, proizvodi ručne radinosti i sl	Povećan broj žena preduzetnica koje se bave starim zanatima, izradom suvenira i ručnom radinošću	U pilot opštinama sprovedene mjere podsticanja diversifikacije ruralnih ekonomija kroz osnivanje ženskih biznisa u oblasti starih zanata, suvenira, ručne radinosti i sl - Broj registrovanih preduzetnica u pilot opštinama koje se bave starim zanatima, suvenirima i ručnom radinošću Izveštaji nosilaca aktivnosti	Aktivnost odložena za 2016.	Aktivnost odložena za 2016.
1.4.5.	Promovisati aktivnosti žene na selu posredstvom medija, izbor najuspješnije preduzetnice u ruralnom području	Veća vidljivost i promocija ženskog preduzetništva u ruralnim područjima	Organizovanje godišnjeg izbora najuspješnije preduzetnice u ruralnom području.		Aktivnost odložena za 2016.

			-Organizovanje minimum 3 medijske prezentacije aktivnosti žene na selu - Press clipping Izveštaji nosilaca aktivnosti, Izveštaji lokalnih samouprava, Izveštaji organizacija civilnog društva i medija		
1.4.6	Obilježavanje Međunarodnog dana žena preduzetnica – 3. petak u maju	Veća vidljivost i promocija ženskog preduzetništva	Organizovan minimum 1 događaji na nacionalnom nivou. - Broj učesnika/ca. Izveštaji nosilaca aktivnosti	Održana međunarodna konferencija na temu: "Moć žene" koju je organizovalo je Udruženje preduzetnica Crne Gore uz podršku Ministarstva za ljudska i manjinska prava i Direkcije za razvoj MSP	Uspješno
Mjera: M5 - Promocija održivog preduzetništva i realizacija programa podrške za brzorastuće i inovativne poslovne poduhvate žena					
1.5.1.	Realizacija promotivnih aktivnosti u okviru javnog sektora i najšire javnosti o efektima realizovanih programa podrške postojećim biznisima preuzetnica	Povećan broj žena opstalih u biznisu Definisani predlozi za unapređenje programa	Skupovi, radionice, okrugli stolovi	Održan okrugli sto „Nove perspektive razvoja ženskog preduzetništva – biznis bez granica i barijera“. Događaj su organizovale UPCG, Direkcija za razvoj MSP i APŽ. U okviru TV emisije „Biznis info“, koja se realizuje u saradnji UPCG i TVCG, jednom mjesečno je prikazivan sadržaj koji promovise uspješne žene preduzetnice, značaj razvoja ženskog biznisa, kao i realizovane aktivnosti/programe podrške u CG. U okviru projekta „Žensko preduzetništvo – motor za stvaranje radnih mjesta u Jugoistočnoj Evropi“ snimljeni promotivni filmovi sa po tri predstavnice iz svake od 9 zemalja učesnica u cilju promocije ženskog preduzetništva i primjera dobre prakse	Uspješno
Mjera: M8 - Analiza regulatornog okvira obavljanja preduzetničke aktivnosti s posebnim aspektom na rodnost					
1.8.1.	Urađena anketa regulatornim barijerama koje posebno dotiču žene preduzetnice	Urađena anketa o ženskom preduzetništvu i zanatstvu „Stanje i	Anketa	U okviru kampanje „Bez barijera. Da posao ne stoji!“ kreiran Upitnik o barijerama	Uspješno

		barijere razvoja ženskog preduzetništva“		na lokalnom nivou, distribuiran preduzetnicama, a UPCG je zatim evidentirala povratne info dobijene na taj način. Sve barijere prijavljene ovim putem, te u direktnoj komunikaciji s preduzetnicama i tokom okruglog stola „Nove perspektive razvoja ženskog preduzetništva – biznis bez granica i barijera“, www.bezbarijera.me	
1.8.2.	Analiziran regulatorni okvir sa aspekta identifikovanih barijera za razvoj ženskog preduzetništva	U okviru projekta „Stvaranje ambijenta za održivi razvoj preduzeće u Crnoj Gori“ koji realizuju UPCG i ILO, kreiraju se i publikovati Izveštaj UPCG „Regulatorni okvir u Crnoj Gori – Stvaranje ambijenta za održivi razvoj preduzeća u Crnoj Gori“.	Sprovedeno istraživanje Publikacija	UPCG je objavila strateški dokument – „Izveštaj: Regulatorni okvir u Crnoj Gori“. Dokument je kreiran u okviru nastavka projekta „Stvaranje ambijenta za održivi razvoj preduzeće u Crnoj Gori“ podržanog od strane ILO	Uspješno
Mjera: M10 – Na nivou lokalnih samouprava provjeriti opravdanost i visinu pojedinih lokalnih taksi, posebno s aspekta uticaja na razvoj ženskog preduzetništva.					
1.10.1.	Na nivou lokalnih samouprava preispitana politiku lokalnih taksi	Objediniti (taksativan) pregled glavnih parametara koji definišu uslove poslovanja u crnogorskim opštinama	Analiza Odluke o smanjenju taksi	U okviru nastavka ranije započetih aktivnosti, UPCG je organizovala sastanke sa predstavnicima lokalnih samouprava s ciljem analiziranja i evidentiranja fiskaliteta na lokalnom nivou, mogućnosti za otpočinjanje, razvoj biznisa...	Uspješno

STRATEŠKI PRIORITET 2. BOLJI PRISTUP FINANSIJAMA

	Planirane aktivnosti	Očekivani rezultati	Indikatori ostvarenosti Izvori verifikacije	Realizovane aktivnosti	Ocjena ostvarenih rezultata
Mjera: M11 – Kreiranje i promovisanje posebnih grant programa za žene koje pokreću biznis (start-up program koji nije samo za nezaposlene žene)					
2.11.2.	Realizacija grant programa za žene koje pokreću biznis	U okviru implementacije EU projekta „Lakeroutes“ (prekogranični projekat Albanija – Crna Gora), privrednim subjektima će se uručiti ugovori o dodjeli grantova (50% za žene preduzetnice)	Broj dodijeljenih grantova preduzetnicama	U okviru EU projekta <i>Lakeroutes</i> čiji je nosioc u CG, UPCG a partneri Direkcija i ZZCG je uručila Ugovore o dodjeli grantova za deset projekata, u ukupnoj vrijednosti od 20.134,18 eura. Od toga, UPCG je 50% raspoloživih grantova dodijelila ženama preduzetnicama.	Uspješno

Mjera: M12 – Unaprediti finansiranje ženskog preduzetništva u okviru IRFCG i ZZCG kreiranjem novih i unapređenjem postojećih instrumenata u skladu sa potrebama i mogućnostima žena preduzetnica, a čija će se dostupnost biti jednaka u ruralnim i urbanizovanim oblastima					
2.12.3.	Kontinuirano unapređenje povoljnijih kreditnih linija za žene	Povećan broj žena koje su korisnici kredita	Broj uspostavljenih kreditnih linija Broj odobrenih kredita za žene u okviru postojećih kreditnih linija pod povoljnijim uslovima	IRFCG uspostavio dvije kreditne linije sa povoljnom kamatnom stopom isključivo za preduzeća u većinskom ženskom vlasništvu, ZZZCG 2015.godini pripadnicama ženskog pola odobrio je 17 kredita, za otvaranje 20 novih radnih mjesta, u iznosu od 100.000€. Potpisan Sporazum o saradnji između Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Investiciono-razvojnog fonda i UNDP u Crnoj Gori sa ciljem uspostavljanja povoljnih kreditnih linija za žene	Uspješno
Mjera: M15 – Promovisanje specifičnih potreba žena preduzetnica u okviru saradnje sa bankarskim sektorom, koje treba da rezultira uspostavljanjem specifičnih bankarskih instrumenata namenjenih ženama preduzetnicama					
2.15.1.	Promocija ženskog preduzetništva u okviru javnog i bankarskog sektora	Identifikovane mogućnosti za napređenjem bankarske ponude	Broj skupova, okruglih stolova Predlog bankarskih instrumenata	I pored poziva bankarskom sektoru da se uključe u rad okruglih stolova svi organizatori se slažu da je odziv bio slab	Djelimično

STRATEŠKI PRIORITET 3. OBEZBEĐENJE POTREBNIH ZNANJA I VEŠTINA

	Planirane aktivnosti	Očekivani rezultati	Indikatori ostvarenosti Izvori verifikacije	Realizovane aktivnosti	Ocjena ostvarenih rezultata
Mjera: M16 – Razviti specijalizovane programe obuke na osnovu TNA čime će se osigurati pristup žena znanjima i vještinama potrebnim u različitim fazama preuzetničkog ciklusa uz subvencioniranje troškova					
3.16.1.	Godišnja TNA analiza žena preduzetnica	Promocija neophodnosti sprovođenja dodatnih TNA na trogodišnjem nivou (Seece)	Rezultati ankete Utvrđivanje predloga subvencioniranih treninga	U okviru projekta U okviru EU projekta <i>Lakeroutes</i> razvijeni posebni programi obuke za žene preduzetnice	Uspješno
3.16.2.	Realizacija subvencioniranih treninga za žene preduzetnice shodno rezultatima TNA	Implementacija trening modula	Broj treninga Broj preduzetnica Iznos sredsstava	U okviru projekta „Žensko preduzetništvo – motor za stvaranje radnih mjesta u Jugoistočnoj Evropi“ razvijeni i publikovani trening moduli za žene na tri različite teme U okviru EU projekta <i>Lakeroutes</i> je organizovan veći broj subvencionisanih	Uspješno

				treninga za žene preduzetnice	
Mjera: M17 – Uvesti posebne programe mentorstva i savjetodavne podrške za žene u svim fazama poslovnog razvoja i da budu dostupni ženama iz sva tri regiona Crne Gore, te da su prilagođeni radnom vremenu i obavezama žena preduzetnica					
3.17.1.	Anketa žena preduzetnica o potrebama za mentorstvom i savjetodavnim uslugama	Utvrđene potrebe preduzetnica shodno nivo poslovne razvijenosti	Predlog za realizacijom programa Obezbeđen budžet za subvencioniranjem troškova	Direkcija sprovodi projekat "Uspostavljanje i promocija mentoring usluga za mala i srednja preduzeća u zemljama Zapadnog Balkana-Srbiji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori". U okviru projekta anketirane preduzetnice o potrebama za mentoring uslugama	Uspješno
3.17.2.	Realizovani program mentorstva	Unapređeno poslovanje preduzetnica	Broj preduzetnica Iznos sredstava	Kroz projekat "Uspostavljanje i promocija mentoring usluga za mala i srednja preduzeća u zemljama Zapadnog Balkana-Srbiji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori" 28 preduzeća primilo mentoring usluge od čega 10 žena. U okviru EU projekta <i>Lakeroutes</i> čiji je nosioc u CG, UPCG je realizovala program mentorstva žena preduzetnica iz centralnog i južnog regiona (pogranični region CG-Albanija)	Uspješno
3.17.3.	Realizovan program savjetodavnih usluga	Realizovan nastavak aktivnosti po pitanju pružanja podrške preduzeticama (usluge savjetovanja)	Broj pruženih usluga savjetovanja	UPCG je nastavila aktivnosti koje realizuje godinama, u kontinuitetu, a koje podrazumijevaju pružanje usluga besplatnog pravnog savjetovanja privrednih subjekata i udruženja – članova/ica UPCG. Naravno, korisnice ove usluge UPCG su i žene preduzetnice.	Uspješno
Mjera: M18 - Unaprijeđenje postojećih programa obuke za preduzetnice (potencijalne i postojeće) shodno njihovim kapacitetima, interesovanjima i potrebama uz angažovanje i uspješnih žena preduzetnica koje bi polaznicama prenosile svoje znanje i iskustvo iz prakse					
3.18.1.	Realizovan program obuke kao primeri dobre prakse koji sprovode žene preduzetnice	Realizovan nastavak aktivnosti po pitanju edukacije preduzetnica (seminari, treninzi)	Broj obuka Broj žena trenera Broj žena polaznica	Direkcija kroz svoje redovne aktivnosti i EU projekte koje sprovodi realizovala više treninga za preko 100 žena U okviru EU projekta <i>Lakeroutes</i> čiji je UPCG nosioc u CG obuku prošlo 40 žena	Uspješno

				Realizovano je i 7 seminara "Pružanje specijalističke obuke iz oblasti poslovnih vještina korisnicima kredita ZZZ" za 82 korisnika kredita od čega su 25 bile žene	
--	--	--	--	--	--

STRATEŠKI CILJ 4. PROMOCIJA, UMREŽAVANJE I ZAGOVARANJE INTERESA ŽENA PREUZETNICA

	Planirane aktivnosti	Očekivani rezultati	Indikatori ostvarenosti Izvori verifikacije	Realizovane aktivnosti	Ocjena ostvarenih rezultata
Mjera: M20 - Sprovođenje kampanje o značaju ženskog preduzetništva od nacionalnog do lokalnog nivoa na svim medijima, uz kontinuirane tv i radio emisije i novinske priloge					
4.20.1.	Kontinuirana realizacija kampanje	Nastavak aktivnosti po pitanju medijske promocije značaja, uloge i potencijala ženskog preduzetništva	Medija plan Budžet Medijski izveštaji Godišnji izveštaji o radu	<p>-Održana Javna rasprava o nacrtu »Strategije za razvoj ženskog preduzetništva 2015-2020«. -</p> <p>-Održan okrugli sto „Žensko preduzetništvo – primjeri dobre prakse“</p> <p>-</p> <p>-organizovani poslovni susreti B2B - Moć umrežavanja.</p> <p>Održan okrugli sto „Nove perspektive razvoja ženskog preduzetništva – biznis bez granica i barijera“</p> <p>-UPCG je realizovala čitav niz aktivnosti koje su rezultirale intezivnom medijskom promocijom značaja, uloge i potencijala ženskog preduzetništva, kao i uspješnih žena preduzetnica i menadžerki. Navedeno je ostvareno kroz brojne intervjue i gostovanja predstavnika UPCG u štampanim, elektronskim i online medijima, kao i kroz TV emisiju „Biznis info“ TVCG koja se realizuje u saradnji sa UPCG.</p>	Uspješno
4.20.2.	Održavanje specijalizovanih TV i radio emisija	Medijska promocija ženskog preduzetništva i uspješnih preduzetnica iz Crne Gore u okviru emisije „Biznis info“ koja se emituje na TVCG (emisija se realizuje u saradnji TVCG i UPCG), gostovanja	Medija plan Budžet Medijski izveštaji	TV emisija „Biznis info“ emituje se jednom sedmično na 1. programu TVCG, a realizuje u saradnji TVCG i UPCG. Jednom mjesečno, tematika emisije je u potpunosti posvećena ženskom preduzetništvu (često i ženskom	Uspješno

		u emisiji „Pokreni se”, itd.		menadžmentu) i za tu potrebu UPCG organizuje intervjue sa uspješnim ženama preduzetnicama, kao i sa predstavnicama/cima javnog, privatnog i civilnog sektora koji svojim djelovanjem pružaju podršku razvoju ženskog biznisa u CG.	
Mjera: M21 - Unaprijediti kapacitete udruženja poslovnih žena, jačati umrežavanje i međusobnu saradnju preduzetnica, posebno na lokalnom nivou, Jačanje, kao i saradnju žena preduzetnica sa drugim udruženjima (networking) i promocija svjetskih trendova (npr. koncept "coworking")					
4.21.1.	Kreiranje akcionog plana za unapređenje kapaciteta udruženja poslovnih žena		Akcionni plan Budžet Izveštaj o realizaciji	Realizaciju planiranih aktivnosti APŽ je odložila za 2016	Odloženo za 2016
4.21.3.	Uspostavljanje saradnje sa drugim udruženjima u zemlji i na međunarodnom nivou,	Ostvarena saradnja,	Godišnji izveštaj o radu	- Učešće UP u realizaciji projekta „Zapadni Balkan 2014-2017 Jačanje kapaciteta partnerskih organizacija“ -Učešće članica UP na Freja forumu u Prištini -Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, u saradnji sa Komunikacionim timom Crne Gore za NATO je organizovalo konferenciju na temu „Žene, mir i preduzetništvo”, novembra 2015. godine, u Podgorici. -Ministarstvo za ljudska i manjinska prava – Odjeljenje za poslove rodne ravnopravnosti, Kancelarija UNDP u Crnoj Gori i NVO "Centar za ženska prava" decembra 2015. godine, organizovali su seminar "Praćenje implementacije Zakona i preporuka CEDAW Komiteta Ujedinjenih nacija", u Budvi. -Novembra 2015. godine, organizovana je dvodnevna radionica na temu ekonomskog snaženja žena, u saradnji sa Misijom OEBS-a, u Bijelom Polju – 15 učesnika/ca.	Uspješno
Mjera: M23 – Uvođenje godišnje nagrade za žene preuzetnice uz promociju na svim nacionalnim i lokalnim medijima, uz finansiranje od strane javnog sektora					
4.23.1.	Utvrđivanje godišnje nagrade i akcionog plana za realizaciju	Realizovan nastavak aktivnosti pružanja	Akcionni plan realizacije	Udruženje preduzetnica Crne	Uspješno

		organizovane podrške radu APŽ, kao i promocije značaja, uloge i dobrih poslovnih praksi APŽ i njenih članica Utvrđene godišnje nagrade u pet kategorija za preduzetnice	Partneri Mediji Budžet	Gore treći put dodijelilo nagrade „Preduzetnica godine“ Realizaciju planiranih aktivnosti UPCG je odložila za 2016	
4.23.2.	Realizacija procesa izbora i dodjele nagrada	Podizanje svesnosti među ženama preduzeticama i u najširoj javnosti Dodjeljeno 5 nagrada za žene preduzetnice	Program manifestacije Medijska pokrivenost	Udruženje preduzetnica Crne Gore treći put dodijelilo nagrade „Preduzetnica godine“ Realizaciju planiranih aktivnosti UPCG je odložila za 2016	Uspješno
Mjera: M24 - Uspostavljanje kvalitetnih i ažurnih baze podataka članstva udruženja žena preduzetnica i formiranje jedinstvenog registra					
4.24.1.	Uspostavljena elektronska baza podataka žena preduzetnica koja se redovo ažurira	Uspostavljena baza podataka Udruženja preduzetnica koja se ažurira redovno	Baza podataka	PKCG, UPCG i APŽ imaju svoje baze koje se redovno ažuriraju	Uspješno
Mjera: M25 – Uspostaviti stalni dijalog i saradnju udruženja preduzetnica sa predstavnicima javnog sektora od nacionalnog do lokalnog nivoa (vladine institucije, parlament, lokalne samouprave itd.), radi predstavljanja i ostvarenja svojih poslovnih interesa					
4.25.2.	Uspostavljanje redovnog dijaloga sa javnim sektorom na svim nivoima	Kreiranje okruženja koje favorizuje razvoj ženskog preduzetništva	Podnete i usvojene Inicijative	UPCG je pomogla uspostavljanju kontinuiranog, otvorenog dijaloga predstavnika javnog sektora sa ženama preduzeticama, kao i udruženjima preduzetnica. Cilj kampanje „Bez barijera. Da posao ne stoji!“ - evidentiranje problema u svakodnevnom poslovanju preduzetnica (s posebnim aspektom na lokalni nivo), kao i predloga rješenja za njihovo eliminisanje, čime će biti pružena podrška Savjetu za unapređenje poslovnog ambijenta, regulatornih i strukturnih reformi, u kreiranju predloga za reformu..	Uspješno

Crna Gora
Ministarstvo ekonomije
Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća

Akcioni plan za sprovođenje Strategije razvoja ženskog preduzetništva Crne Gore 2015-2020 za 2016.god.

STRATEŠKI PRIORITET 1. KREIRANJE POVOLJNOG POSLOVNOG AMBIJENTA ZA RAZVOJ ŽENSKOG PREDUZETNIŠTVA

	Planirane aktivnosti	Očekivani rezultati	Indikatori ostvarenosti Izvori verifikacije	Nadležnost	Period
	Mjera: M0 – Uspostavljanje međuresornog tela za koordinaciju i praćenje implementacije Strategije ženskog preduzetništva				
1.0.1.	Uspostavljeno i operativno Koordinaciono tijelo	Održavanje sjednica tela Organizovan rad i tromjesečno organizovanje sjednica	Odluka o osnivanju Zapisnici sa sjednica	ME, Direkcija za MSP Ključni partner: MRSS, MLJMP, Ministarstvo prosvj, MF,UPCG,PKCG MBA, APŽ, Udruženje preduzetnica (UP)	2016
1.0.2.	Potpisivanje Memoranduma o saradnji sa opštinama cilju unapređenja ženskog preduzetništva	Potpisani memoranduma	Uspostavljeni lokalni mehanizmi za razvoj ženskog preduzetništva	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Direkcija za razvoj MSP. UNDP,	II kvartal 2016. godine

				UPCG, lokalne samouprave	
1.0.3	Procjena lokalnih mehanizama u opštinama za podršku ženskom preduzetništvu	Osnovani biznis start up centri	Broj žena zainteresovanih za pokretanje biznisa	Lokalne samouprave, Ministarstvo ekonomije – Direkcija za MSP, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, UNDP, NVO	kontinuirano
1.0.4					
Mjera: M1 – Analiza raspoloživih institucionalnih infrastrukturnih kapaciteta i realizovanih programa nefinansijske podrške MSP sa aspekta učešća i uticaja na žene preduzetnice					
1.1.1.	Analiza kapaciteta i realizovanih programa nefinansijske podrške MSP sa aspekta učešća i uticaja na žene preduzetnice	Utvrđen prijedlog za unaprjeđnje nefinansijske podrške za žene preduzetnice	Predlog programa	ME, Direkcija za MSP IRF CG, ZZCG, UPCG, PKCG Centar za stručno obraz.	2016
Mjera: M2 - Povećanje infrastrukturnih kapaciteta i ponude pružanja savetodavnih usluga ženama u svim fazama poslovnog poduhvata (od pokretanja, rasta, transfera vlasništva i upravljanja, promašaja...)					
1.2.1	Urađen višegodišnji plan nefinansijske podrške ženama preuzetnicama	Urađen okvirni višegodišnji plan Osnov za kreiranje godišnjih planova	Godišnji plan Višegodišnji plan	ME, Direkcija za MSP Ključni partner: ZZCG; PKCG; UPCG, MBA, APŽ, UP	2016 A D
1.2.2.	Mentorska podrška preduzetnicama i izrada programa obuke	Urađeni biznis planovi Urađen program obuke	Broj realizovanih biznis planova Broj sprovedenih obuka	Ministarstvo ekonomije – Direkcija za MSP, IRF, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, UNDP, finansijske institucije, lokalne samouprave, lokalne agencije za razvoj, NVO	kontinuirano
Mjera: M3 – Pozitivnom diskriminacijom povećati učešće žena u programima podrške MSP u okviru realizacije svih relevantnih politika i planova i programa javnog sektora od nacionalnog do lokalnog nivoa					
1.3.1.	Utvrđene kvote kojima se obezbjeđuje minimum učešća žena u programima podrške MSP	Povećan broj i iznos dodeljene podrške ženama u okviru programa podrške MSP	Izveštaj o realizovanim programima	ME, Direkcija MSP Ključni partner: ZZCG, MRSS, MLJMP, MF	2016
Mjera: M4 - Promocija preduzetništva i realizacija programa podrške namenjenih za samozapošljavanje žena (start-up)					
1.4.1	Realizacija promotivnih aktivnosti u okviru javnog sektora i najšire javnosti o efektima realizovanih programa:	Realizovane aktivnosti u cilju promocije ženskog preduzetništva Saradnja sa TVCG Saradnja sa institucijama, lokalnim samoupravama, akademskom	Izveštaji, TV emisije, Skupovi, radionice, okrugli stolovi	Direkcija za razvoj MSP UPCG ZZZ	2016

		zajednicom, NVO sektorom Saradnja sa medijima			
1.4.2.	Organizovan sajam ženskog preduzetništva	Podrška većoj vidljivosti ženskog preduzetništva	Izveštaji Direkcije i ostalih uključenih institucija	Direkcija za MSP, MLJMP (ORR) PKCG UPCG, organizacije civilnog društva	2016
1.4.3.	Promocija IPA 2014 – oblast: žensko preduzetništvo na lokalnom nivou	Osnažene lokalne institucije i žene u preduzetništvu	Medijski događaj	Ministarstvo ekonomije – Direkcija za MSP, UNDP, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	II kvartal 2016. godine
1.4.4.	Izdavanje priručnika „Zapošljavanje i samozapošljavanje žena u Crnoj Gori“ Cilj Priručnika je da objedini aktuelne informacije o pokretanju ženskog preduzetništva u Crnoj Gori kao i da razvije vještine zapošljavanja.	Veća zapošljivost žena u CG	priručnik	PKCG, NVO Ženska akcija i Ministarstvo finansija 2016	2016
1.4.5.	Organizovanje okruglih stolova na temu ekonomskog osnaživanja žena	Smanjena stopa nezaposlenih žena na tržištu rada	Broj organizovanih događaja	Ministarstvo ekonomije – Direkcija za MSP, ZZZCG, Unija poslodavaca, Privredna komora Crne Gore, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, međunarodni partneri, lokalne samouprave	kontinuirano
1.4.6	Realizacija promotivnih aktivnosti u okviru najšire javnosti o efektima realizovanih programa	Povećana zainteresovanost žena da startuje svoj biznis	Skupovi, radionice, okrugli stolovi	ME, Direkcija za MSP Ključni partner: UPCG, ZZCG, IRFCG, , PKCG, MBA	2015-2020 A
Mjera: M5 - Promocija održivog preduzetništva i realizacija programa podrške za brzorastuće i inovativne poslovne poduhvate žena					
1.5.1.	Realizacija promotivnih aktivnosti u okviru javnog sektora i najšire javnosti o efektima realizovanih programa podrške postojećim biznisima preuzetnica	Povećan broj žena opstalih u biznisu Definisani predlozi za unapređenje programa Partnerska saradnja sa UPCG, Ministarstvom finansija i UNDP u okviru kampanje „Bez barijera. Da posao ne stoji!“;	Skupovi, radionice, okrugli stolovi	Direkcija za MSP ME, Direkcija za MSP, UPCG, ZZCG, IRFCG, MBA	

Mjera: M6 - Uspostavljanje i unapređenje ženskih biznis inkubatora na nivou sva tri regiona uz povoljnije uslove boravka					
1.6.1	Razmotrene mogućnosti uspostavljanja inkubatora za početnice u biznisu	Obavljeni pregovori sa opštinama Odabrane lokacije Definirani ključni akteri	Potpisani sporazumi o saradnji	ME, Direkcija za MSP Ključni partner: BSC Bar	2016
Mjera: M8 - Analiza regulatornog okvira obavljanja preduzetničke aktivnosti s posebnim aspektom na rodnost					
1.8.1.	Urađena anketa regulatornih barijerama koje posebno dotiču žene preduzetnice	Partnerska saradnja sa Ministarstvom finansija i UNDP u okviru kampanje „Bez barijera. Da posao ne stoji!“; Okrugli stolovi Definirani predlozi za unapređenje programa podrške		ME, Direkcija za MSP, UPCG, ZZCG, IRFCG, MBA	2016
1.8.2.	Analiziran regulatorni okvir sa aspekta identifikovanih barijere za razvoj ženskog preduzetništva	Utvrđen predlog za izmenu propisa	Analiza	Direkcija, APŽ, Udruženje preduzetnica	2016-2017
Mjera: M9 - Unapređenje regulatornog okvira koji će eliminirati rodnu nejednakost i osigurati njegovo pojednostavljenje i predvidivost kroz smanjenje broja procedura, potrebne dokumentacije i smanjene troškove					
1.9.1.	Preispitati mogućnost smanjenja poreskih troškova u prvoj godini poslovanja žena preduzetnica	Olakšavanje poslovanja preduzetnica u startovanju biznisa	Predlog izmene propisa	Direkcija, APŽ, UP, UPCG, PKCG; MBA	2016
Mjera: M10 – Na nivou lokalnih samouprava provjeriti opravdanost i visinu pojedinih lokalnih taksi, posebno s aspekta uticaja na razvoj ženskog preduzetništva.					
1.10.1.	Na nivou lokalnih samouprava preispitana politika lokalnih taksi	Partnerska saradnja sa Ministarstvom finansija i UNDP u okviru kampanje „Bez barijera. Da posao ne stoji!“ Saradnja sa lokalnom samoupravom Tivta – okrugli sto		UPCG	2016

STRATEŠKI PRIORITET 2. BOLJI PRISTUP FINANSIJAMA

	Planirane aktivnosti	Očekivani rezultati	Indikatori ostvarenosti Izvori verifikacije	Nadležnost	Period Izvor finansiranja
Mjera: M11 – Kreiranje i promovisanje posebnih grant programa za žene koje pokreću biznis (start-up program koji nije samo za nezaposlene žene)					
2.11.1.	Izrada studije izvodljivosti	Utvrđen okvir za realizaciju programa	Studija Odluka o realizaciji programa	IRFCG, APŽ; UP, Direkcija za MSP	2016

Mjera: M12 – Unaprediti finansiranje ženskog preduzetništva u okviru IRFCG i ZZCG kreiranjem novih i unapređenjem postojećih instrumenata u skladu sa potrebama i mogućnostima žena preduzetnica, a čija će se dostupnost biti jednaka u ruralnim i urbanizovanim oblastima					
2.12.1	Realizovani posebni programi namenjen preduzeticama	Povećan broj žena preduzetnica u rural	Broj firmi Izveštaj o sprovođenju programa	IRFCG, ZZCG, Direkcija za MSP MPRR, MLJMP, APŽ, UP	2016
2.12.2	Izrada baze podataka o uspostavljenoj saradnji sa IRF-om i drugim finansijskim institucijama	Urađena baza podataka	Broj registrovanih preduzetnica i korisnica kredita	Ministarstvo ekonomije – Direkcija za MSP, IRF, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, UNDP, finansijske institucije, NVO	IV kvartal 2016. godine
Mjera: M13 – Ispitati mogućnost osnivanja garantnog fonda ili posebne garancijske sheme za žene preduzetnice za start-up kredite					
2.13.1.	Urađena studija izvodljivosti	Preporuke za uspostavljanje garancijskog fonda ili šeme	Studija	IRFCG	2016
Mjera: M14 - Pripremiti poseban program obuke za ključno osoblje finansijskih institucija kako bi bolje razumjeli potrebe žena preduzetnice					
2.14.1.	Realizovan program obuke	Povećana svesnost o potrebama preduzetnica	Broj treninga Broj institucija Broj učesnika	APŽ, Direkcija MSP	2016
Mjera: M15 – Promovisanje specifičnih potreba žena preduzetnica u okviru saradnje sa bankarskim sektorom, koje treba da rezultira uspostavljanjem specifičnih bankarskih instrumenata namenjenih ženama preduzeticama					
2.15.1.	Promocija ženskog preduzetništva u okviru javnog i bankarskog sektora	Identifikovane mogućnosti za napređenjem bankarske ponude	Broj skupova, okruglih stolova Predlog bankarskih instrumenata	APŽ, Bankarski sektor, CBCG	2016
2.15.2	Promocija ženskog preduzetništva publikovanjem izvještaja „Pristup finansijskim sredstvima u Crnoj Gori“	U okviru projekta „Stvaranje ambijenta za održivi razvoj preduzeće u Crnoj Gori“ koji realizuju UPCG i ILO, UPCG će kreirati i publikovati Izvještaj	Publikacija	UPCG	2016

STRATEŠKI PRIORITET 3. OBEZBEĐENJE POTREBNIH ZNANJA I VEŠTINA

	Planirane aktivnosti	Očekivani rezultati	Indikatori ostvarenosti Izvori verifikacije	Nadležnost	Period Izvor finansiranja
Mjera: M16 – Razviti specijalizovane programe obuke na osnovu TNA čime će se osigurati pristup žena znanjima i vještinama potrebnim u različitim fazama preduzetničkog ciklusa uz subvencioniranje troškova					
3.16.1.	Godišnja TNA analiza žena preduzetnica	Kontinuirano utvrđivanje potreba preduzetnica za specifičnim treninzima	Rezultati ankete Utvrđivanje predloga subvencioniranih treninga Obezbeđen budžet	Direkcija za MSP, APŽ, UPCG, PKCG, MBA	2016
3.16.2	Realizacija treninga za preduzetnice	Organizovani treninzi za preduzetnice na aktuelne teme	Liste učesnika	Direkcija za MSP, APŽ, UPCG, PKCG, MBA	2016

Mjera: M17 – Uvesti posebne programe mentorstva i savjetodavne podrške za žene u svim fazama poslovnog razvoja i da budu dostupni ženama iz sva tri regiona Crne Gore, te da su prilagođeni radnom vremenu i obavezama žena preduzetnica					
3.17.1.	Mentorska podrška preduzetnicama i izrada programa obuke	Urađeni biznis planovi Urađen program obuke	Broj realizovanih biznis planova Broj sprovedenih obuka	Ministarstvo ekonomije – Direkcija za MSP, IRF, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, UNDP, finansijske institucije, lokalne samouprave, lokalne agencije za razvoj, NVO	2016
3.17.2.	Realizovan program savjetodavnih usluga	Nastavak aktivnosti po pitanju pružanja podrške preduzetnicama – u svim fazama poslovnog razvoja (usluge savjetovanja)		UPCG	2016
3.17.3.	Pružanje informacija i konsultacija u oblasti prava i finansija, zainteresovanim preduzetnicama i potencijalnim preduzetnicama putem Help desk AdriaTinn projekta.			Direkcija, PKCG - AdriaTinn projekat	2016
Mjera: M18 - Unaprijeđenje postojećih programa obuke za preduzetnice (potencijalne i postojeće) shodno njihovim kapacitetima, interesovanjima i potrebama uz angažovanje i uspješnih žena preduzetnica koje bi polaznicama prenosile svoje znanje i iskustvo iz prakse					
3.18.1.	Realizovan program obuke kao primeri dobre prakse koji sprovode žene preduzetnice	Podignuta svesnost o uspešnosti žena kao reduzetnica Unapređeno poslovanje preduzetnica	Broj obuka Broj žena trenera Broj žena polaznica	Direkcija za MSP, APŽ UPCG, UP, PKCG, MBA	2016
3.18.2.	Sprovoditi programe obuke i seminare za žene koje otpočinju privatni biznis ili su vlasnice MSP, uz posebne obuke za žene iz teže zapošljivih kategorija	Realizovan nastavak aktivnosti po pitanju edukacije preduzetnica (seminari, treninzi)		UPCG	2016
Mjera: M19 – Uspostavljanje registra – baze mentora za potrebe edukacije i savjetovanja postojećih i potencijalnih žena preduzetnica					

STRATEŠKI CILJ 4. PROMOCIJA, UMREŽAVANJE I ZAGOVARANJE INTERESA ŽENA PREUZETNICA

	Planirane aktivnosti	Očekivani rezultati	Indikatori ostvarenosti Izvori verifikacije	Nadležnost	Period Izvor finansiranja
Mjera: M20 - Sprovođenje kampanje o značaju ženskog preduzetništva od nacionalnog do lokalnog nivoa na svim medijima, uz kontinuirane tv i radio emisije i novinske priloge					
4.20.1.	Kontinuirana realizacija medijske kampanje	Povećanje zainteresovanosti žena za razvojem i	Medija plan Budžet Medijski izveštaji	APŽ, Direkcija MSP,UPCG, UP	2016

		unapređenjem biznisa Nastavak aktivnosti po pitanju medijske promocije		medijske agencije i kuće	
4.20.2.	Održavanje specijalizovanih TV i radio emisija	Prisutnost ženskog preduzetništva u svakodnevnom životu najšire zajednice	Medija plan Budžet Medijski izveštaji	APŽ, Direkcija MSP, UPCG, UP, medijske agencije i kuće	2016
Mjera: M21 - Unaprijediti kapacitete udruženja poslovnih žena, jačati umrežavanje i međusobnu saradnju preduzetnica, posebno na lokalnom nivou, Jačanje, kao i saradnju žena preduzetnica sa drugim udruženjima (networking) i promocija svetskih trendova (npr. koncept "coworking")					
4.21.1.	Kreiranje akcionog plana za unapređenje kapaciteta udruženja poslovnih žena	Upravljanje procesom unapređenja udruženja preduzetnica u narednom periodu	Akcionni plan Budžet Izveštaj o realizaciji	Vodeća Institucija: APŽ Ključni partner: Direkcija, UPCG, PKCG; MBA	2016
4.21.2.	Sprovođenje specifičnih obuka i aktivnosti u skladu sa akcionim planom	Povećan broj članica Unapređena uloga udruženja Razvijene nove aktivnosti udruženja	Izveštaj	Vodeća Institucija: APŽ, UP Ključni partner: Direkcija, UPCG, PKCG; MBA	2016
4.21.3.	Uspostavljanje saradnje sa drugim udruženjima u zemlji i na međunarodnom nivou,	Unapređenje umrežavanja i internacionalizacija poslovanja Razvoj novih usluga	Memorandumi o saradnji Izveštaj o realizovanoj saradnji	Vodeća Institucija: APŽ, UP Ključni partner: Direkcija, UPCG, PKCG; MBA:	2016
4.21.4.	Pomoć članicama za uključivanje u klastere i lance vrednosti	Unapređeno poslovanje članica kroz poslovnu uključenost u klastere ili lance vrednosti	Ugovor o saradnji Ugovori o proširenju biznisa i nastupa na novim tržištima	Vodeća Institucija: APŽ, UP Ključni partner: Direkcija, UPCG, PKCG; MBA	2016
4.21.5	Jačati umrežavanje i saradnju sa domaćim i međunarodnim Udruženjima, koja se bave tematikom žensko preduzetništvo.	Uspostavljena saradnja sa drugim udruženjima	Ugovor o saradnji	PKCG	2016
Mjera: M23 – Uvođenje godišnje nagrade za žene preduzetnice uz promociju na svim nacionalnim i lokalnim medijima, uz finansiranje od strane javnog sektora					
4.23.1.	Utvrđivanje godišnje nagrade i akcionog plana za realizaciju	Podizanje svesnosti među ženama preduzeticama i u najširoj javnosti Definisanje nagrađivanih kategorija	Akcionni plan realizacije Partneri Mediji Budžet	Vodeća Institucija: APŽ Ključni partner: Direkcija, UPCG, PKCG; MBA , ZZCG CG, PKCG	2016
4.23.2.	Realizacija procesa izbora i dodjele nagrada	Podizanje svesnosti među ženama preduzeticama i u najširoj javnosti	Program manifestacije Medijska pokrivenost	Vodeća Institucija: APŽ Ključni partner: UPCG, Direkcija	2016

Mjera: M24 - Uspostavljanje kvalitetnih i ažurnih baza podataka članstva udruženja žena preduzetnica i formiranje jedinstvenog registra					
4.24.1.	Uspostavljena elektronska baza podataka žena preduzetnica koja se redovo ažurira	Raspolaganje kvalitetnim podacima o članicama i njihovim potrebama	Baza podataka	Vodeća Institucija: UPCG, APŽ, PKCG; MBA Ključni partner: Direkcija za MSP	2016
Mjera: M25 – Uspostaviti stalni dijalog i saradnju udruženja preduzetnica sa predstavnicima javnog sektora od nacionalnog do lokalnog nivoa (vladine institucije, parlament, lokalne samouprave itd.), radi predstavljanja i ostvarenja svojih poslovnih interesa					
4.25.1.	Uspostavljanje odbora za javno zagovaranje pri Asocijaciji poslovnih žena CG sa akcionim planom	Podizanje svesnosti o značaju dijaloga sa javnim sektorom u okviru udruženja	Odbor Akциони plan	Vodeća Institucija: APŽ Ključni partner: Direkcija, UPGC, PKCG; MBA , PKCG	2016
4.25.2	Uspostavljanje redovnog dijaloga sa javnim sektorom na svim nivoima	Nastavak podrške aktivnostima javnog sektora (na lokalnom i nacionalnom nivou) po pitanju stvaranja okruženja koje podstiče razvoj ženskog preduzetništva		UPCG	2016